

کارکردهای

مساجد

در گذشته

و حال

● حضرت حجت الاسلام و المسلمین حسینی بوشهری

مسئولیت امروز حوزه

یکی از نکات اساسی در مورد مساجد این است که مساجد از آغاز پیدایش تا کنون عهده دار چه مسئولیت‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی بوده‌اند و این رسالت امروز چگونه باید در جامعه دینی ما به مرحله اجرا گذاشته شود؟
ائمه محترم جمعه و جماعات محصول حوزه علمیه‌اند و معمول این است که یک روحانی، عمامه به سر، ملا،

اشاره:

آنچه پیش رو دارید، متن سخنرانی حضرت حجت الاسلام و المسلمین حسینی بوشهری مدیر محترم حوزه علمیه قم در همایش سراسری مساجد است که با اندکی تلخیص و تنظیم، به محضر خوانندگان گرامی تقدیم می‌گردد.

عالم، و درس خوانده و تحصیل کرده از حوزه علمیه، مسؤولیت امامت و پیشوایی مسجد را داشته باشد. آیا وظیفه حوزه علمیه تنها تربیت چنین عزیزانی است یا این که حوزه، وظیفه دیگری نیز دارد و باید تا پایان راه همراهی و همکاری کند تا این محصول تربیت شده حوزه‌های دینی بتواند با موفقیت به هدفی که در تربیت او مورد نظر بوده است، برسد؟ برداشت ما این است که حوزه‌های علمیه وظیفه دارند تا پایان راه همراهی و همکاری کنند. مسؤولیت‌هایی که بر دوش ماست دو دسته‌اند:

۱- مسؤولیت‌هایی که چهار چوب مشخص دارند، مثل نماز که حق یک رکعت اضافه یا کم کردن آن را نداریم. نماز با همه مقدمات و مقارنات و شرایط و اجزاء و با پیکره خاصش وظیفه ماست و اگر آن را با همه اجزا و شرایطش بجا آوریم، اثر خواهد بخشید. «انَّ الصلوة تنهى عن الفحشاء و المنکر»

۲- مسؤولیت‌هایی که در آنها هم نتیجه راز ما خواسته‌اند و هم با توجه به شرایط زمان و مکان، تدبیر لازم برای انجام آن را.

مثلا در مسأله جهاد ضوابطی که در

قرآن و کتب فقه آمده است، مثل کریمه «واعذو لهم ما استطعتم من قوۃ و من رباط الخیل» ما را ملزم می‌کند تا با رعایت شرایط زمان و مکان، خصوصیات را که متناسب با جامعه ماست، به کار گیریم تا در مبارزه با دشمن موفق شویم.

مسائل فرهنگی، تربیتی و مسائل مربوط به هدایت نسل جوان از این مقوله‌اند و در آنها چهار چوب معینی که در زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ترسیم شده باشد و از نظر روش قابل تغییر و تبدیل نباشد، نداریم. در مسأله هدایت اصول کلی مطرح شده، ولی قالب خاصی برای آن تعیین نگردیده است.

مسجد تا دیروز حال و هوای خاصی داشت. آیا امروز هم باید از مسجد با همان حال و هوای گذشته برای هدایت نسل جوان استفاده کرد یا می‌توان روش را تغییر داد؟

این جا بحث از تغییر اصول نیست بلکه از تغییر روش‌ها و کار آمد کردن آن هاست و باید متناسب با زمان، روش‌ها را تغییر داده، در چهار چوب اصول و ارزش‌های دینی این پایگاه تبلیغات دینی را کار آمدتر نمود.

کارکردهای گذشته مسجد

اولین اقدام پیامبر اکرم ﷺ پس از ورود به مدینه، ساختن مسجد بود. پیامبر اکرم ﷺ با این اقدام خود می‌خواهد این نکته را متذکر شود که دین قوام پیدا نمی‌کند، مگر این که از اول پایگاهی برای دین ساخته شود. اینک برخی از کارکردهای مسجد را مخصوصاً در دوران صدر اسلام بر

۱- جایگاه پرستش و عبادت

مسجد بالاترین جایگاه پرستش و عبادت بود. «مساجد یذکر فیها اسم الله کثیراً» مسجد جایی است که باید نام و یاد خدا در آن مطرح شود. مسجد جای عبادت خالصانه است. «ان المساجد لله فلا تدعوا مع الله احداً»

۲- بزرگترین مدرسه آموزش دینی

○ در برهه‌ای از زمان این بحث در میان فقها مطرح شد که آیا ساختن مدرسه جایز است یا خیر؛ یعنی، بحث سر این بود که با وجود مساجد، این پایگاه‌های متبرک، ارجمند و ارزشمند آیا ساختن مدرسه جایز است؟

کار کردی که امروز مدارس در سراسر کشور دارند در آن روزگار مربوط به مساجد بود. به همین دلیل مدارس در گذشته در کنار مساجد ساخته می‌شدند تا پیوند و ارتباط و هماهنگی بین مدرسه و مسجد حفظ شود.

○ پیامبر اکرم ﷺ آیه‌های قرآن و احکام و معارف دینی را در مسجد برای مردم بیان می‌کردند. جالب توجه این که پیامبر اکرم ﷺ تلاش می‌کردند تا مأمومین از دست نروند. این طور نبود که حالا چون بحث معارف دین و تبیین

● پیامبر اکرم ﷺ بعد از

نماز صبح رو به جمعیت

می‌نشست و تا طلوع

آفتاب به سؤالات مردم

پاسخ می‌داد تا جایی که

افرادی که خواب دیده

بودند، تعبیر خواب خود را

از پیامبر اکرم ﷺ

می‌خواستند.

می‌شمیریم تا میزان کارآیی مسجد در زمان حاضر را دریابیم:

مطرح می‌شد و دیگران از پاسخ دادن به آن‌ها ناتوان بودند، شخصاً پاسخ دهد لذا در مسجد حضور می‌یافت و به آنها پاسخ می‌داد.

۳- پایگاه نظامی

در صدر اسلام مراسم نظامی و برنامه‌هایی که برای جبهه‌ها تدارک دیده می‌شد، از مسجدها بود.

۴- جمع آوری و توزیع زکات

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عملکرد اقتصادی را نیز به مسجد ربط داده بودند. زمانی که مردم به مسجد نگاه می‌کنند، نباید آن را تنها یک پایگاه عبادی ببینند بلکه باید ببینند مسائل اقتصادی آن‌ها نیز از همین دریچه مسجد قابل حل و فصل است. لذا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله جمع آوری و توزیع زکات را هم از همین کانال انجام می‌داد.

وظایف امروز ما

امروز بزرگترین، معتبرترین و ارزشمندترین پایگاه تبلیغات دینی در دست ماست. سؤال این است که امروز متناسب با شرایط زمانی چگونه از مساجد استفاده کنیم؟ به نظر می‌رسد که رعایت امور ذیل ضروری است:

آیات قرآن است، صبح، ظهر و شب یکسره بحث کنند، بلکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فاصله‌ها را رعایت می‌کرد. آن حضرت بعد از نماز صبح و بعد از نماز عشا یا بین نماز مغرب و عشا مسائلی را متناسب با شرایط مخاطبین بیان می‌کرد. عده‌ای که در مسجد شرکت نمی‌کردند، به دیگران می‌گفتند تا سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را یاد داشت کنند و به آن‌ها منتقل نمایند.

○ نکته قابل توجه دیگر در سیره تبلیغی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بعد از نماز صبح رو به جمعیت می‌نشست و تا طلوع آفتاب به سؤالات مردم پاسخ می‌داد تا جایی که افرادی که خواب دیده بودند، تعبیر خواب خود را از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خواستند.

○ در مسجد مسابقاتی مثل مسابقه شعر برگزار می‌شد (کسانی که به مسأله فقهی آن توجه دارند این جا باید با توجه به آن نکات صحبت کرد) و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز در آن جا شاهد بود و گاهی خودش در اعطای جوایز و هدیه‌ها دخالت می‌کرد.

○ در عصر ائمه اطهار نیز مسجد کانون گفتمان دینی بود. به عنوان مثال در عصر امام رضا علیه السلام، آن حضرت مقید بود که مسائل و مشکلاتی را که برای مردم

۱- ایجاد جاذبه

برای هدایت نسل جوان اولین وظیفه ما ایجاد جاذبه است. تا صحبت از ایجاد جاذبه می‌شود، متأسفانه عده‌ای به غلط مسائلی را تحت عنوان ایجاد جاذبه برای نسل جوان مطرح می‌کنند که جای آن در مسجد نیست. برای ایجاد جاذبه بر اساس

کریم و سیره اهل بیت علیهم‌السلام راه‌هایی مناسب برای ایجاد تنوع و جاذبه در مسجد است. دعوت از دانش‌آموزان مدارس و دانشگاهیان و پذیرایی و اجرای برنامه‌های جذاب برای آن‌ها در مساجد راهی دیگر برای جذب جوانان به مسجد است.

● زمانی که مردم به مسجد نگاه می‌کنند، نباید آن را تنها یک پایگاه عبادی ببینند بلکه باید ببینند مسائل اقتصادی آن‌ها نیز از همین دریچه مسجد قابل حل و فصل است.

۲- رسیدگی به مشکلات مردم

یکی از جاهایی که می‌تواند به مشکلات مردم پاسخ گوید، مسجد است. متصدی این امر امام جماعت است و باید معاونان و همکارانی او را در این کار یاری دهند. مردم در این صورت احساس می‌کنند که مسجد تنها جای نماز نیست بلکه می‌توانند دردها، مشکلات و نارسائی‌های زندگی‌شان را نیز در آنجا مطرح کنند و گره از کار خود باز کنند.

۳- رایزنی و مشورت

امام جماعت جایگاهی در مسجد یا کنار مسجد داشته باشد تا مردم بدانند که در

تعالیم دین باید یک فکر دقیق کرد. اشتباه نکنیم، جاذبه هدف نیست. آنچه برای ما موضوعیت دارد و هدف است دعوت به حق است. باید راهی که برای دعوت به حق انتخاب می‌شود، متناسب با دعوت باشد. نمی‌توان نسل جوان را از هر راهی به مسجد کشاند. باید با استفاده از کتاب و سنت و تجربیات ارزشمند عالمان دینی و فرهنگیان، راه‌های ایجاد جاذبه دینی را بررسی نمود تا خدای نکرده پس از مدتی مسجد تبدیل به فرهنگسرای نشود که سنخیتی با مسجد ندارد.

برگزاری گفتمان دینی، پرسش و پاسخ، مسابقات ارزشمند نهج البلاغه و قرآن

ساعت مشخص می‌توانند در مسائل مختلف زندگی با او مشورت دینی کنند. حتی در مسائلی مثل شوهر دادن دختران و داماد کردن پسرانشان پناهگاه خود را امام جماعت بدانند. همین استخاره‌هایی که به حسب ظاهر یک کار معمول روحانیت است، برای ایجاد ارتباط بین مردم و امام جماعت مؤثر است.

در هر منطقه‌ای استعدادهای فراوانی وجود دارد که ناشناخته باقی مانده‌اند. مسجد می‌تواند کانونی برای جذب افراد و شناسایی استعدادهای آن‌ها باشد. تا نیروهایی که بعدها قرار است، مورد مشورت قرار گیرند و یا در امور اجرایی مسلمین به کار گمارده شوند، از همین مسجد برخاسته باشند.

۴- رفع اختلافات

یکی از شرایط امام جماعت، عدالت است. انسان عادل می‌تواند در رفع اختلافات مردم تلاش کند.

بیاید مساجد را آباد کنیم

قرآن کریم می‌فرماید: «انما یعمر مساجد الله من آمن بالله و الیوم الاخر و اقام الصلوة و آتی الزکوة و لم یخس الا الله.»

از نظر لغت، کلمه عمارت ناتوان نیست از آن که شامل عمارت و آبادانی معنوی نیز بشود، همان طور که شامل عمارت و آبادانی ظاهری و مادی است. از این جهت همه کسانی که به نوعی در کار مسجد دخالت دارند، می‌توانند آباد کننده مسجد باشند.

اداره کنندگان، خدمتگزاران، افراد خیر و... هر یک با ویژگی‌های خود می‌توانند مساجد را آباد کنند. عمران و آبادانی مادی و معنوی مساجد وظیفه مؤمنین است. انشاء الله خداوند همگان را در این راه موفق بدارد.

۵- خیر خواهی برای حکومت

اسلامی

مسجد در گذشته کانون مبارزه با ظلم و ستم بوده است. بخش عمده‌ای از بار سنگین پیروزی انقلاب ما نیز مرهون مسجد است. قبل از انقلاب مسجد کانون مبارزه با ظلم برای پیروزی انقلاب بود و امروز باید کانون خیرخواهی برای حکومت اسلامی باشد. باید دوستانه اشکالات را گفت؛ به موقع تذکر داد؛ در عین حال باید دوستانه حمایت کرد و در مواقع حساس حکومت اسلامی را یاری نمود.

۶- شناسایی استعدادها